

صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

معاونت سیاسی

اداره پژوهش های سیاسی

به مناسبت ۱۵ مرداد ماه سالروز برگزاری اولین کنکور سراسری در ایران

کنکور سراسری از آغاز تا کنون

کنکور در ایران ۵۲ ساله شد

فرآورده های خبری و تولیدات پژوهشی در بخش های زیر قابل دسترس است:

– وب سایت خبرگزاری صدا و سیما (سرویس پژوهش) <http://www.iribnews.ir>

پژوهشگر: فریفته هدایتی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۳	*مقدمه
۳	*پیشینه کنکور در ایران
۴	*داوطلبان گرفتار در تله آزمون سراسری
۴	*چالش های موجود در کنکور به شیوه کنونی
۵	*از حذف کنکور تا ساماندهی نحوه پذیرش دانشجو در دانشگاهها و مراکز آموزش عالی
۶	*چالش های آموزش و پرورش در ارتباط با موضوع سوابق تحصیلی دانش آموزان
۶	*راهکارهای حل مشکلات موجود
۷	*جمع بندی

مقدمه

از نخستین آزمون کنکور در ایران ۵۲ سال می‌گذرد. کنکور سراسری در طی این مدت فراز و فرودهای متعددی به خود دیده و موفقیت‌ها، همراهی‌ها، چالش‌ها، آسیب‌ها و مخالفت‌های بسیاری را پشت سر گذاشته اما همچنان پابرجا مانده است. چه بسیار کسانی که از طریق آن به مدارج بالای علمی صعود کرده‌اند و چه بسیار کسانی که با محک زدن توانمندی‌های خود در این آزمون مسیر زندگیشان به کلی تغییر یافته است. حال این پیکره که به ایام سالمندی نزدیک می‌شود از بالای پله پنجاه و دوم با این کوله بار تجربه چه تصویری برای آیندگان رقم خواهد زد؟ در ادامه برآنیم تا نگاهی کوتاه به گذشته، حال و آینده آزمون سراسری دانشگاه‌ها داشته باشیم.

پیشینه کنکور در ایران

از زمان تاسیس دانشگاه به شیوه مدرن در کشور، کنکور هم زاده شد. اما تا سال ۱۳۴۲ هر دانشگاه برای جذب دانشجویان به شیوه‌ای مستقل از طریق آزمون ورودی یا مصاحبه اقدام می‌کرد. اوایل دهه ۱۳۴۰ دانشگاه‌های صنعتی پلی تکنیک، ملی، فردوسی و جندی شاپور ساخته شدند. به تدریج تعداد دانشگاه‌ها افزایش یافت و از اوایل دهه ۱۳۵۰ به ۱۴ دانشگاه رسید. اما تعداد متقاضیان ورود به دانشگاه‌ها با سرعتی بیشتر افزایش می‌یافت به نحوی که وزارت علوم تازه تاسیس آن زمان را بر آن داشت تا آزمونی به نام کنکور را برای متقاضیان ورود به دانشگاه‌ها طراحی کند. به این ترتیب با ایجاد مرکز آزمون شناسی در سال ۱۳۴۷، نخستین کنکور سراسری در ۱۵ مرداد ۱۳۴۸ با شرکت حدود ۵۰ هزار داوطلب برگزار شد. در این آزمون ۱۲ دانشگاه با ۳۰ رشته تحصیلی وجود داشت که داوطلبان می‌توانستند از این میان ۱۰ رشته را انتخاب کنند. سال‌های بعد روند افزایش داوطلبان همچنان ادامه داشت:

سال برگزاری کنکور	تعداد شرکت کنندگان
۱۳۴۸	۵۰ هزار نفر
۱۳۵۲	۹۲ هزار نفر
۱۳۵۵	۲۲۰ هزار نفر

سال ۱۳۵۴ سازمان سنجش آموزش کشور تشکیل شد و کنکور جایگاه سازمان‌یافته‌تری به خود گرفت. و علاوه بر نتایج کنکور، معدل امتحانات نهایی ششم متوسطه و ضوابطی از جمله نوع مدرک، سهمیه منطقه، جنسیت و نظام وظیفه هم در قبولی داوطلبان تاثیر داشت. اولین سالها، سؤال‌های کنکور به صورت کوتاه پاسخ بودند که بعدها به سؤال‌های تستی چهارگزینه‌ای امروزی تبدیل شد. برخلاف سال‌های اخیر، منابع سؤالات در آن زمان ناشناخته بود و داوطلبانی که از امتحان بیرون آمدند نخستین نسل ایرانی‌هایی بودند که سختی کنکور را درک کردند.

سال ۱۳۵۷، در اولین کنکور در بحبوحه تحولات انقلاب، قبولی، تنها به نتایج کنکور محدود شد و از سایر ضوابط و شرایط پیشین خبری نبود. سال ۵۸ هم کنکور برگزار شد ولی به دلیل انقلاب فرهنگی و تعطیلی دانشگاه‌ها تا سال ۶۱ کنکور هم برگزار نشد. سال ۶۱ کنکور فقط برای رشته‌های پزشکی، فنی و مهندسی، کشاورزی، الهیات و معارف اسلامی برگزار شد. سهمیه‌های مناطق، رزمندگان و ... نیز از همین سال آمدند. دانشگاه آزاد هم در همین سال تأسیس

شد و کنکوری با حضور ۳۲ هزار نفر در شهرهای بزرگ ایران برگزار کرد. در این کنکور ۳ هزار نفر برای تحصیل در ۹ رشته برگزیده شدند.

از سال ۷۱ امکان انتخاب دانشجو در بیشتر رشته‌ها به صورت بومی و بر اساس تقسیم‌بندی استان، ناحیه و قطب آموزشی انجام شد. سال ۷۵ دیپلمه‌های نظام جدید رسیدند پشت دروازه دانشگاه‌ها و کنکور دو مرحله‌ای شد. سال بعد کنکور فقط برای نظام قدیمی‌ها دو مرحله‌ای بود. از سال ۷۷ نیز کنکور در یک مرحله و در ۵ گروه علوم ریاضی و فنی، علوم تجربی، علوم انسانی، زبان‌های خارجی و هنر برگزار می‌شود. از سال ۹۲ کنکور سراسری و کنکور دانشگاه آزاد با هم ادغام شد. به دلیل تقاضای فزاینده برای ورود به دانشگاه به تدریج ظرفیت دانشگاه‌های دولتی و تعداد رشته‌ها افزایش یافت و دانشگاه‌های پیام نور، شبانه، غیرانتفاعی و مراکز تربیت معلم نیز به ظرفیت پذیرش دانشجو افزود و کنکور هر سال با داوطلبان بیشتری برای تحصیل در رشته‌های بیشتر برگزار شد. به این ترتیب کنکور مدام به مسابقه‌ای بزرگ‌تر و حساس‌تر تبدیل شد.

*** داوطلبان گرفتار در تله آزمون سراسری**

هرچه کنکور حساس‌تر و بزرگ‌تر شد، شرایط سخت‌تر، تحول در نحوه طراحی سؤال‌ها بیشتر و نیاز داوطلبان به کتاب‌های کمک درسی و انواع تست و آزمون‌های آزمایشی و مشاوره و ... افزون‌تر. به نحوی که اکنون دانش‌آموزان نه تنها در سال‌های پایانی دوره متوسطه دوم که گاه از سال‌های آغازین متوسطه اول و حتی از دوره دبستان به نوعی لاجرم خود را در فرایند کنکور و آماده‌سازی برای آن گرفتار می‌یابند. موسسات مختلف آموزشی و کنکوری گاه با رشد قارچ گونه‌شان فرزندان گرفتار در تله آزمون سراسری را در خود فرو می‌برند. در این میان تعدد و تنوع مدارس که امروز از هدف اولیه خود که کمک به برقراری عدالت آموزشی بود فرسنگ‌ها فاصله یافته‌اند، نیز دانش‌آموزان و خانواده‌هایشان را به امید قبولی در رشته‌ها و دانشگاه‌های برتر، در دام کلاس و آزمون و ... فرومی‌برند و دریغ از استعدادیابی و مهارت‌آموزی متناسب با علایق و توانمندی‌های ذهنی جسمی و ... کشف شده در دانش‌آموز و متناسب با نیازهای امروز و فردای این سرزمین.

*** چالش‌های موجود در کنکور به شیوه کنونی^۱**

در حال حاضر، چالش‌های بسیاری برای کنکور وجود دارد، از جمله این چالش‌ها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

چالش‌های موجود در کنکور به شیوه کنونی
نبود توازن بین عرضه و تقاضای رشته‌های دانشگاهی
طبقاتی شدن کنکور و کاهش دسترسی طبقات متوسط و پایین به دانشگاه‌های رده بالا
تبلیغات نامناسب کنکور در رسانه‌ها و برنامه‌های صداوسیما
مسئله سهمیه بندی‌های کنکور
موسسات آموزشی غیرمجاز
کتاب کمک آموزشی غیراستاندارد

^۱ سیما رفسنجانی نژاد، مشکلات و چالش‌های پیش روی کنکور و معیار سابقه تحصیلی و راهکارهای عملی برای رفع آنها، مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری، ۱۳۹۹/۲/۳

*از حذف کنکور تا ساماندهی نحوه پذیرش دانشجو در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی

حذف کنکور در سال ۸۶ در قالب قانون نظام پذیرش دانشجو به تصویب رسید. این قانون، دولت را موظف می‌کرد که حداکثر تا سال ۱۳۹۰ کنکور را به‌طور کامل حذف کند و سوابق تحصیلی جایگزین نمرات کنکور در پذیرش دانشجویان شود. اما این طرح به دلایل مختلف تاکنون اجرایی نشده و اکنون پس از گذشت ۱۴ سال از قانون حذف کنکور و اجرا نشدن آن، شورای عالی انقلاب فرهنگی طرح جدیدی با عنوان «بازنگری نظام سنجش و پذیرش دانشجو» و «ساماندهی کنکور» به تصویب رسانده که در صورت نهایی شدن طرح، امتحانات نهایی و آزمون کنکور با نسبت ۶۰ به ۴۰ در ورود داوطلبان به دانشگاه‌ها تأثیرگذار خواهند بود کنکور سر جای خود باقی می‌ماند و به سمت دروس اختصاصی می‌رود. سنگین‌تر شدن کفه ترازوی سنجش و پذیرش دانشجو به سمت معدل امتحانات نهایی، بدون تردید از رونق کنکور خواهد کاست.^۱

ویژگی‌های طرح جدید ساماندهی نحوه پذیرش دانشجو

^۱ اخبار آموزش و پرورش / کنکور از رونق می‌افتد، همشهری آنلاین، ۱۴۰۰/۲/۵

چالش‌های آموزش و پرورش در ارتباط با موضوع سوابق تحصیلی دانش آموزان ۱

برای استفاده از معیار سابقه تحصیلی، نظام آموزش و پرورش کشور در آینده با چالش‌های جدیدی مواجه خواهد بود، از جمله:

چالش‌ها	توضیحات
مشکل روایی آزمون‌ها (کیفیت آزمون‌ها)	آزمونی از روایی کافی برخوردار است که پوشش نسبتاً کاملی به اهداف ماده درسی، در دو سطح محتوایی و شناختی، داشته باشد. در حال حاضر گرچه پوشش نسبتاً مناسبی به سطح محتوایی داده می‌شود، سطوح شناختی در هنگام طراحی آزمون‌ها چندان مورد توجه نبوده‌اند.
پایین بودن قدرت تفکیک امتحانات نهایی	اگر ضریب دشواری یک آزمون از حد معمول بالاتر یا پایین‌تر باشد، آن آزمون از قوه تمیز کمتری برخوردار است.
مشکل پایایی تصحیح	نحوه کنونی تصحیح و نمره‌گذاری برگه‌های امتحانات نهایی در حوزه‌های تصحیح قابل اتکا نیست.
چالش برگزاری امتحانات نهایی	تأمین امنیت برگزاری امتحانات که هم نامتمرکز و هم در بازه زمانی وسیعی انجام می‌شود، در مقایسه با کنکور که در ۴ ساعت برگزار می‌شود، سخت‌تر است.
گسترده‌تر شدن بازار سودجویان عرصه کنکور	با قطعی شدن تاثیر معدل بر نتیجه کنکور، مافیای جدیدی برای ترمیم معدل و کلاس‌های خصوصی شکل می‌گیرد، همچنین می‌توان با پول، نمره خرید و هر دانش‌آموزی که به مدارس غیرانتفاعی برود، در کنکور هم رتبه بهتری را کسب می‌کند.
مخالفت داوطلبان با تاثیر قطعی سوابق تحصیلی در کنکور	طبق نظرسنجی سازمان سنجش ۸۵٪ و طبق نظرسنجی صداوسیما ۸۰٪ داوطلبان با تاثیر قطعی ۳۰ درصدی معدل مخالف هستند.
بروز نمره‌گرایی و شهوت نمره بیست در میان دانش آموزان	نمره گرایی در سیستم آموزشی از سه سال قبل از کنکور شروع می‌شود و از سوی دیگر بستر آماده‌ای برای شیوع تخلفات و تقلبات و رانت‌های مالی و حتی جنسی برای کسب نمره بیست ایجاد می‌شود.

راهکارهای حل مشکلات موجود ۲

دستیابی، حفظ و ارتقای شاخص‌های پذیرش دانشجو نیازمند رویکردهای مشارکتی و مبتنی بر عدم تمرکز است که باید با حضور همه نهادها و ذینفعان سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و ارزشیابی انجام شود. در این راستا، مجموعه‌ای از راهکارها در قالب بسته سیاستی پیشنهاد می‌شود:

۱- لزوم توجه به نیازمحوری به جای تقاضامحوری در رشته‌های دانشگاهی: بازنگری در رشته‌های دانشگاهی و ایجاد رشته‌های جدید دانشگاهی متناسب با نیاز جامعه، برنامه‌ریزی درسی هر دانشگاه بر اساس مسائل استانی خود، تدوین گزارش جمعیتی و مشخص کردن میزان تقاضا برای آموزش عالی براساس پیک جمعیتی.

۲- نظارت بر فعالیت موسسات آموزشی: مشخص کردن نهادی به منظور ارزیابی صلاحیت مشاوران، مؤسسات آموزشی و کتب آموزشی با حضور تیمی از نمایندگان کمیسیون آموزش مجلس، وزارتخانه‌های آموزش و پرورش، علوم، وزارت بهداشت، بخش خصوصی، صداوسیما، سمن‌ها، موسسات و تشکل‌های غیردولتی.

^۱ سیما رفسنجانی‌نژاد، مشکلات و چالش‌های پیش روی کنکور و معیار سابقه تحصیلی و راهکارهای عملی برای رفع آنها، مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری، ۱۳۹۹ / ۲ / ۳

^۲ همان منبع

۳- اتخاذ تصمیماتی در رابطه با موضوع سهمیه‌ها: ساماندهی سهمیه‌های ورود به مقاطع مختلف آموزش عالی،

حذف سهمیه‌ها در رشته‌های پرطرفدار و پرقابلیت، شفاف‌سازی دقیق در رابطه با وضعیت و تعداد سهمیه‌ها

۴- اعتمادسازی در موضوع سوابق تحصیلی: برگزاری امتحانات نهایی در سه سال پایانی متوسطه، تامین امنیت

برای برگزاری امتحانات نهایی و جلوگیری از لو رفتن سوالات، توزیع مناسب سوالات براساس ضریب دشواری

۵- افزایش دقت و سرعت تصحیح و بالا بردن ضریب پایایی تصحیح: برای مثال استفاده از شیوه کدگذاری با

انواع پاسخ‌های ممکن به یک سؤال به جای پاسخنامه همراه با بارم بندی، به گونه‌ای که در قالب پاسخ‌های درست

کامل، پاسخ‌های درست ناکامل، پاسخ‌های نادرست، بدون پاسخ یا مخدوش طبقه‌بندی و امتاز داده می‌شود.

۶- طراحی نظام تست استاندارد: با استفاده از تجربه موسسات جهانی سنجش آموزش در کشورهای موفق دنیا

۷- تغییرات ساختاری و ارتقای دامنه فعالیت و جایگاه سازمان سنجش: نظام‌مند کردن ارتباطات میان وزارت عتف

و آموزش و پرورش و وسیع تر شدن دامنه فعالیت سازمان سنجش در سیاستگذاری آموزشی در کنار نقش اجرایی که

اکنون به عهده دارد.

۸- جدایی سنجش از پذیرش: پذیرش دانشجو باید بر اساس معیارها و جداول امتیاز مطرح شده توسط دانشگاه و بر

اساس گواهینامه‌های مختلفی که سازمان سنجش صادر می‌کند، صورت گیرد. برای مثال در برخی کشورها، تست‌های

استاندارد (آزمون (SAT) ، برای ورود به دانشگاه وجود دارد.

۹- ارتقای برنامه‌های استعدادیابی در آموزش و پرورش: توجه به نقش مشاوران در آموزش به جای آماده سازی برای

کنکور، پایش پیوسته مهارت و دانش محصلان از دوره ابتدایی با برگزاری آزمون های استاندارد.

۱۰- اصلاح شیوه برگزاری کنکور: برگزاری کنکور در ۲ تا ۳ نوبت؛ تبدیل ۵ زیرگروه به ۱۵ تا ۲۵ زیرگروه که در عمل

باعث هدایت تحصیلی و کاهش تعداد درس‌های استرس‌زا می‌شود؛ گزینه‌های سوالات کنکور به این شکل طراحی شود

که اگر فرد گزینه درست را انتخاب کرده ۱۰۰ امتیاز، اگر راه حل را درست رفته و در دام تستی افتاده ۵۰ امتیاز و اگر

بی‌ربط پاسخ داده هیچ امتیاز و اگر اصلا سؤال را متوجه نشده، امتیاز منفی دریافت کند.

* جمع بندی

اکنون با توجه به افزایش ظرفیت دانشگاه‌ها و کاهش جامعه آماری داوطلبان کنکور، عملاً حدود ۹۰ درصد از داوطلبان

بدون کنکور وارد دانشگاه‌ها می‌شوند. اما همچنان برای رشته‌های پر متقاضی و دانشگاه‌های برتر، رقابتی سخت و

سنگین بین داوطلبان وجود دارد. به ویژه با توجه به ظرفیت محدود دانشگاه‌های دولتی عملاً این نیاز و رقابت بین

داوطلبان برای ورود به دانشگاه‌ها و رشته‌های پر متقاضی همچنان تداوم دارد. این در حالی است که بررسی کنکور

و معیار سابقه تحصیلی برای ورود به دانشگاه نیز نشان می‌دهد که هر دو چالش‌های بسیاری را همراه دارند که شناسایی

این چالش‌ها و ارائه مجموعه‌ای از راهکارها در قالب بسته سیاستی تدوین و ارائه گردید.